

Tweede Kamer
Commissie voor Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onze referentie: G036/Nb-PAS
Onderwerp: Programma Aanpak Stikstof (PAS)

Nijmegen, 18 juni 2019

Geachte leden van de Tweede Kamer,

Onze organisatie heeft samen met vereniging Leefmilieu vier jaar gewerkt aan de rechtszaak bij de Raad van State over het PAS. Daarmee is Mobilisation een van de weinige organisaties die het PAS-dossier goed overziet.

Met de Raad van State uitspraak van 29 mei 2019 staat Nederland andermaal voor de opdracht de enorme *overload* aan stikstofemissies aan te pakken. U wordt hierbij de volgende acht punten meegegeven.

1. Europese natuurwetgeving

De Europese natuurwetgeving stelt welbeschouwd één eenvoudige juridische voorwaarde voor vergunningverlening. Als Natura 2000-zones in de bestaande situatie er slecht aan toe zijn door bijvoorbeeld teveel stikstof, dan kan enkel vergunning worden verleend voor een nieuw plan of project als zeker is gesteld dat de beschermde natuurwaarden daardoor niet in een nog slechtere staat wordt gebracht. Lees: de stikstofdeposities in ieder geval niet nog verder toenemen. Omdat het PAS die zekerheid niet bood is het PAS in strijd met de Wet natuurbescherming c.q. de Habitatrictlijn verklaard.

2. Bestuursrechtspraak is geen orakel van Delphi

De politieke vraag moet worden gesteld wie verantwoordelijk is voor het PAS-debacle. Deskundigen zeiden al sinds 2015 dat de kans groot is dat het PAS de eindstreep niet haalt. Er is zelfs in 2016 een proefschrift over geschreven door dhr. mr. R Frins aan de Radboud Universiteit van Nijmegen. Iedereen met een beetje gezond verstand had het PAS-debacle kunnen zien aankomen. Zijn de verantwoordelijke ministers onjuist geïnformeerd? Zijn belangrijke ambtelijke adviezen in de wind geslagen? Deze vragen en antwoorden erop zijn noodzakelijk om herhaling te voorkomen.

MOB, Waldeck Pyrmontsingel 18, 6521 BC Nijmegen
email: mob@telfort.nl; website: www.mobilisation.nl
Tel: 024 3230491, Fax: 084 745 11 93

3. Welk belang dient de Wet natuurbescherming?

In het tot nu toe gevoerde debat is het belangrijkste onderwerp geweest hoe de vergunningverlening weer op gang te krijgen. Dat is merkwaardig. Daarmee dreigt een herhaling van dezelfde fouten als bij het PAS.

Het belang dat de Wet natuurbescherming centraal stelt is uiteraard niet de bedrijvigheid, maar de natuurbescherming. Als we over de Wet natuurbescherming spreken moet het over natuurbescherming gaan. Kernopdracht: hoe krijgen we de stikstofemissie en depositie nu wel serieus omlaag? Bijkomend voordeel: hoe lager de stikstofemissies des te gemakkelijker de vergunningverlening voor toekomstige nieuwe bedrijvigheid. In de tussentijd is de opdracht de stikstofemissies niet verder te laten toenemen, én in te zetten op een serieuze reductie.

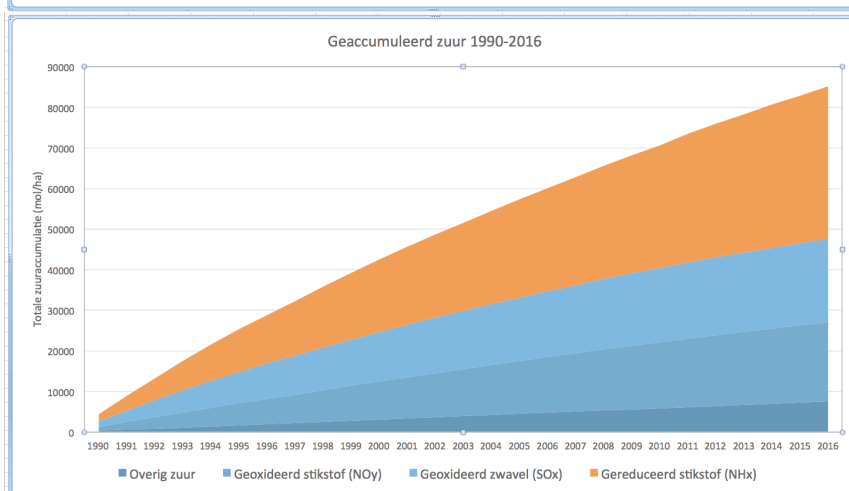
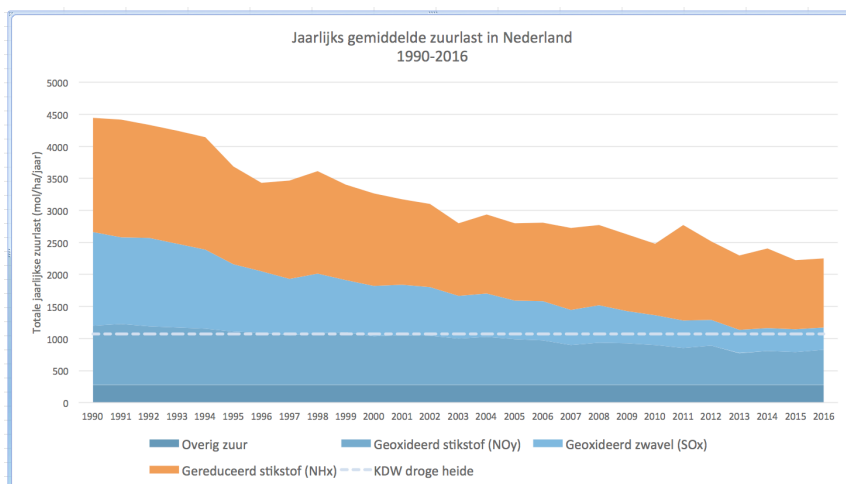
4. Het vergeten onderzoek

In het kader van het PAS is veel onderzoek gedaan. Maar verreweg het belangrijkste onderzoek is vergeten. De belangrijkste vraag is: hoe gaat het nu werkelijk met de Nederlandse natuur?

U worden twee grafieken getoond¹.

In de eerste afbeelding wordt de gemiddelde jaarlijkse zuurlast door stikstof weergegeven.

In de tweede afbeelding wordt dezelfde jaarlijkse zuurlast weergegeven, maar dan geaccumuleerd met dezelfde gegevens, maar gepresenteerd als totale zuuraccumulatie (mol/ha). De implicaties van de jaarlijkse overschrijding van de kritische depositiewaarde (KDW) komen veel sterker naar voren in het accumulatie plaatje. In het 'jaarlijkse plaatje' wordt deze al gauw tot een richtlijn die in de toekomst ooit behaald dient te worden.

¹ Zie "Is de bodemverzuring in Nederland omkeerbaar?" op:

<https://www.b-ware.eu/sites/default/files/publicaties/Bergsmaetal2018.pdf>, zie ook:

<https://www.wur.nl/nl/nieuws/Kwijnende-eiken-en-beenbrekende-mezen-door-verzuring.htm>

Waar de eerste afbeelding bij sommigen wellicht enig optimisme oproept, moet worden vastgesteld dat de tweede afbeelding een meer reëel beeld van de fysisch-ecologische bodemgesteldheid weergeeft. Enkel de eerste grafiek kan in veel ambtelijke rapporten worden aangetroffen. De tweede grafiek is vrijwel nergens te vinden.

De conclusie die uit de tweede grafiek volgt: de verslechtering door de *overload* aan stikstof blijft nog steeds toenemen. Daar doet de daling van de jaargemiddelde bijdrage niets aan af zolang die jaargemiddelden de KD-waarden fors blijven overschrijden.

De ernst van de accumulatie van de stikstof in de bodem en de gevolgen daarvan voor de natuur is een noodzakelijk onderwerp van onderzoek. Dat onderzoek ontbreekt tot op heden. Zonder kennis over de staat van instandhouding van onze natuur kan geen natuurbeleid worden ontwikkeld en uitgevoerd.

Duidelijk is al wel dat de stikstofdepositie heel snel en sterk omlaag moet om de natuur, die nog niet onherstelbaar is beschadigd, nog een kans te bieden voor overleving.

5. Overschatting mogelijkheden milieutechniek in de veehouderij

Veehouderij is op nationaal niveau de belangrijkste bron van stikstofemissies. In de veehouderij worden de realistisch uitvoerbare emissie-reductietechnieken al toegepast. Als er nog nieuwe serieuze reductietechnieken zouden hebben bestaan, dan zouden die al zijn toegepast. En: het effect van toegepaste technieken lijkt zelfs ernstig te worden overschat. De combi luchtwassers blijken veel minder ammoniak te reduceren dan werd aangenomen.

Van milieutechnieken kan enkel nog een beperkte emissiereductie worden verwacht.

6. Nederland op slot? Geen sprake van!

Sinds de uitspraak van de Raad van State hebben te veel bestuurders impulsief en niet onderbouwd geroepen dat de uitspraak een ramp zou zijn voor de economie. In veel gevallen grenst dit aan demagogie. Kenmerkend is ook de onjuiste stelling van LTO en bestuurders dat koeien door de uitspraak van de Raad van State allemaal de stal in zouden moeten. Niets is minder waar: een koe in de wei zorgt voor minder ammoniakdepositie dan een koe op stal. Dit zou juist een goede reden zijn om het fenomeen van de koe, die het hele jaar in de stal staat, te verbieden.

Dit zou al een goede eerste maatregel zijn. Een substantiële warme sanering van de Nederlandse veestapel is onontkoombaar. Buiten de landbouw zijn er legio mogelijkheden zoals rekening rijden in combinatie met een lagere maximum snelheid op snelwegen. Ook kolencentrales en biomassacentrales zijn substantiële bronnen van stikstof(oxiden) en kunnen significant bijdragen aan emissiebeperking van stikstof(oxiden). Nog beter zou zijn om de subsidie op deze CO₂- en NO_x- bronnen stoppen. Met een breed pakket aan maatregelen blijft dan genoeg ruimte over voor schone economische ontwikkeling².

7. Gaat Nederland weer Tom Poes listen verzinnen of nu wel serieus aan de slag?

Minister Cora van Nieuwenhuizen stelde i.v.m. vliegveld Lelystad dat ze juridisch alles uit de kast gaat halen om het vliegveld toch door te kunnen laten gaan. Ze zegt dus niet dat ze alles uit de kast gaat halen om de stikstofdepositie omlaag te krijgen, nee, er moet een Tom Poes list worden verzinnen om zowel de uitspraak van het Europese Hof van november vorig jaar als de uitspraak van de Raad van State, te omzeilen. De minister weigert kennelijk om de gevolgen te aanvaarden van de uitspraak van het Europese Hof en de Raad van State.

Nederland moet nu echt eens serieus aan de slag om de stikstofemissie en van daaruit de stikstofdepositie drastisch te reduceren met als doel nog een beetje natuur te redden.

² Hierbij wordt opgemerkt dat veel maatregelen die kunnen worden getroffen om de emissie van stikstof (stikstofoxiden en ammoniak) substantieel te verminderen ook positief uitwerken om de CO₂-emissie omlaag te brengen

8. Bereidheid tot constructief overleg

Mobilisation en vereniging Leefmilieu hebben in de afgelopen vier jaar vele honderden brieven geschreven. Naar provinciebesturen, ministers en rechtbanken. Er is met het PAS veel kostbare tijd verloren gegaan. De knoop is enkel strakker aangetrokken. Beide willen er graag op rekenen dat de tijd van vele honderden rechtszaken nu voorbij zal zijn en worden graag betrokken in constructief overleg gericht op doelmatig en effectief reductiebeleid.

Met vriendelijke groet,

namens Mobilisation for the Environment,

A handwritten signature in blue ink, consisting of several overlapping loops and lines, appearing to be 'Johan G. Vollenbroek'.

Drs. Johan G. Vollenbroek

Voorzitter MOB

c.c.-verzendinglijst

- Tweede Kamer Commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- C.J. Schouten, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- C. van Nieuwenhuizen Wijbenga, minister van Infrastructuur en Waterstaat
- P.S. en G.S. van provincies
- IPO
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- PAS-bureau
- LTO Nederland
- LTO-Noord
- ZLTO
- Vereniging Natuurmonumenten
- Pers